

Ивановски скални църкви

ВКЛЮЧЕНИ В СПИСЪКА НА ЮНЕСКО ПРЕЗ 1979 Г.

В долината на река Русенски Лом, Североизточна България, близо до село Иваново, един комплекс от църкви, параклиси и манастири, издълбани в скалите, се е развивал в продължение на векове. Това са Ивановските скални църкви. Първите отшелници са издълбали килиите си там още през XII век. А стенописите от XIV век свидетелстват за високоразвито художествено майсторство, характерно за живописната Търновска школа.

Ивановските скални църкви се намират на 22 километра южно от град Русе и представляват разклонена мрежа от около 20 малки скални църкви, параклиси и килии, издълбани на различна височина в скалите на живописния каньон на река Русенски Лом и свързани с пътеки и скални стълби.

Някога скалните църкви са били над 40, а килиите – около 300. Те са били обитавани от монаси, много от които граматиги и книжовници, а християните отивали там на поклонение. Български царе и боляри от епохата на Второто българско царство (XII–XIV век) са изпращали каменоделци да издълбаят в скалите нови храмове, а зографи да ги изпишат със светите изображения. Църквите били част от духовните средища, които в периода X–XIV век превръщат долината в прочут православен и книжовен център.

Голяма част от Ивановските скални църкви са разрушени от столетията. Имената на оцелелите са изгубени във времето и местните хора са им дали нови: „Господев дол“ – защото през отвора на една църква се виждал Христовия образ, местността „Писмата“ – заради запазени знаци и надписи. Една от църквите е наречена „Затрупаната“, а друга просто „Църквата“.

Главната църква на храмовия комплекс, „Света Богородица“, е изписана изцяло с библейски и евангелски сцени и образи. Сред тях са Тайната вечеря, Влизането в Йерусалим, Св.

Йоан Кръстител с житийни сцени, изображения на Апостолите и други светци. Ктитори на скалната обител са били българските царе Иван Асен II (1218–1241), Иван Александър (1331–1371), както и други представители на владетелските семейства, чиито ктиторски портрети са запазени.

Параклисът „Господев дол“ е сред най-богато украсените със стенописи. В издълбания отвор се вижда Благославящият Иисус Христос, а в олтарната ниша са изобразени Успение Богородично, Възнесение Христово и Слизане на Христос в ада.

По стените на монашеските килии са съхранени издълбани от монасите лаконични изповеди и послания. Сред тях е известният т. н. връзан надпис на Иво Граматик от края на XIII век, който напомня приписките по полетата на старобългарските ръкописи. В един надпис-изповед се споменава, че на това място се е замонашил и бил погребан българският цар Георги Тертер (1279–1292).

От житието на търновския патриарх Йоаким I., който в края на своя живот се отдал на отшелничество сред тези непристъпни скали, се разбира, че заедно със свои ученици той е построил първата скална църква, която заедно с останалите образуват големия скален манастир „Свети Архангел Михаил“, основан в началото на XIII век. Според хрониките от

онова време цар Иван Асен II посетил Йоаким в скалната обител и му принесъл в дар злато за построяването на една от църквите. Йоаким имал много последователи, дали обет за безмъльвие – т. н. монаси-исихасти, които живеели в скалите и се прехранвали с корени, горски плодове и зърнени култури. През XIV век манастирът „Св. Архангел Михаил“ се превърнал в център на исихазма. ■